

Nytt utdanningsprogram for barnefaglig sakkyndige

Annika Melinder
Universitetet i Oslo
a.m.d.melinder@psykologi.uio.no

Barnefaglig sakkyndige har savnet en integrert samtalemetodikk. Det nye utdanningsprogrammet for barnefaglig sakkyndige vil blant annet bidra til å fremme barns medvirkning.

Annika Melinder er leder for det nye barnefaglige programmet i sakkyndighet ved Universitetet i Oslo

Beslutningstagerne i domstol og nemnd søker sakkyndig bistand for å få en sak opplyst. Dette forutsetter at de har kunnskap om og kan vurdere bevisene i de sakkyndiges uttalelser – kort sagt at det er en transparent, forståelig og åpen prosess mellom premisser og konklusjon (Melinder, 2025). I barnefaglige sammenhenger er denne transparensen ikke alltid synlig. Noe av grunnen til dette kan være at feltet savner gode metoder for vårt utredningsarbeid, spesielt når det gjelder hvordan sakkyndige forholder seg til barn og barns rettigheter i disse sakene.

Vi har derfor utarbeidet Barnets beste-intervjuet som tar hensyn til de saksrelaterte delene av det sakkyndige arbeidet, og som gjør at barnets syn på livet sitt og hverdagen alltid kommer frem.

Barnekonvensjonen skal følges

Barnekonvensjonen (1989) er tydelig på at barn har rett til å gi uttrykk for sitt syn i alle forhold som vedrører det (1989, art. 12, nr. 1). Barnet skal følgelig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig eller administrativ saksbehandling som angår det (Barnekonvensjonen, 1989, art. 12, nr. 1). Et grunnleggende hensyn skal være barnets beste (Barnekonvensjonen, 1989, art. 3), som også Grunnloven (1814, § 104 annet ledd) presiserer («Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn»). Barnets beste-vurderinger har tre viktige funksjoner. Det er en rettighet, det er et generelt prinsipp som brukes i tolkningen av øvrige konvensjonsbestemmelser, og det er en saksbehandlingsregel med prosessuelle garantier.

I klartekst betyr dette at alle offentlige og private organisasjoner som møter barn, er omfattet av dette. Domstoler, forvaltninger, administrative myndigheter og de som gjør oppdrag på vegne av disse, er typiske leverandører av slike tjenester hvor altså barnets beste-vurderinger **skal være** førende. Det er med andre ord en plikt.

Barnekomiteen uttrykte i år bekymring for at barnets beste ikke blir tillagt tilstrekkelig vekt (United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, u.å.). Komiteen anbefalte staten å blant annet utvikle nasjonale kriterier og retningslinjer for å sikre at rettighetene blir integrert og anvendt i alle prosesser og avgjørelser som angår barn. Sakkyndiges arbeid er omfattet her.

Sakkyndige mangler metodikk

Barnefaglig sakkyndige er ofte bidragsyttere i barneverns- og barnelovssaker, som dypest sett handler om barnet. Sakkyndige er følgelig forpliktet til å ivareta barnets beste og hensynta at barnets syn kommer frem. Problemet er at barnefaglig sakkyndige ikke har en egen metodikk til å gjennomføre slike samtaler, noe som kan svekke rettssikkerheten til barna og familiene deres. Forskningsgruppen vår (Sakkyndiges Arbeid som Bevis i Barnevernssaker, SABB) har undersøkt barnevernssaker ved å gå gjennom over 300 sakkyndighetsrapporter fra årene 2020, 2022 og 2023 (Melinder et al., 2025), og vi har funnet store variasjoner i hvordan barnefaglig sakkyndige gjennomfører samtaler med barn.

Variasjonen i tilnærminger kan gi ulik kvalitet på vurderingene og tiltakene som anbefales, og bare unntaksvis redegjør sakkyndige for hvordan samtaler faktisk er blitt gjennomført (jf. transparens).

Dette er sakkyndighetsrapporter som er sendt Barne-sakkyndig kommisjon (BSK) for en kvalitetssjekk før de blir brukt i domstolen eller nemnden, noe flere har pekt på som ikke helt tilfredsstillende (Nordanger et al., 2024).

Barnets beste-intervjuet

Slik kan det ikke fortsette, og Bufdir har derfor gitt Universitetet i Oslo i oppdrag å innføre en integrert samtalemetodikk overfor barn i etterutdanningen av barnefaglig sakkyndige. Dette skal tilbys på Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo fra 2026. Metodikken, som vi foreløpig kaller Barnets beste-intervju (Melinder, 2025), sikrer at barn blir hørt når det gjelder de momentene som vanligvis inngår i barnets beste-vurderinger, og at de saksrelaterte delene av de sakkyndiges oppdrag, det vil si de som mandatet reiser, blir fremhevet i samtalen.

Barnets beste-intervjuet hensyntar

- barnets identitet og utvikling av barnets egenart
- barnets familie og stabile relasjoner til nære voksne
- barnets behov for omsorg og beskyttelse
- barnets sosiale situasjon, helse, utdanning og fremtidsutsikter
- barnets etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn

Intervjuet er inndelt i faser og har forhåndsdefinerte temaer som kan tilpasses det enkelte barn og saken. Spørsmålene er åpne og inviterer til fri fortelling. De tilpasses underveis basert på hva barnet forteller. Man følger opp det barnet har sagt, og utforsker videre med fokuserte spørsmål. Metodikken er en utvikling av det politietterforskere allerede har mangeårig trening i, og som kalles tilrettelagte avhør (TA) og sekvensielle avhør (SA) (Langballe & Davik, 2017), men den vektlegger i mindre grad de strafferettslige aspektene ved TA, som prosedurale krav om å «snakke sant» eller fritaksretten (Melinder & Skyberg, 2024).

Barnefaglig sakkyndige har høy kompetanse fra før. Sakkyndige som har testet metoden, forteller imidlertid at de får et mye mer bevisst forhold til hvordan de skal formulere spørsmål og temaer.

Målet med samtalemetodikken er at den sakkyndige skal få med seg flere nyanser i barnesamtalene, og tydeliggjøre transparensen og etterprøvbareheten for de som skal ta beslutninger (dommere og nemndledere). For så inngripende saker som omsorgsovertagelse, tilbakeføring, samvær og adopsjon er dette av stor betydning. Dessuten gir en standardisert samtalemetodikk en mulighet for alle barn til å si sin mening uavhengig av om de bor i sør eller nord, om de er etnisk skandinaviske eller ei, og hvilken sakkyndig de møter.

Barns medvirkning sentralt

Barns medvirkning griper direkte inn i det fagetiske arbeidet til de sakkyndige. I forskriften om barns medvirkning i barnevernet (2023) vektlegges det at barnet skal oppfatte seg selv som subjekt i eget liv. Det innebærer blant annet at barnets verdighet og opplevelse av mestring skal muliggjøres. Dette er også et grunnleggende fagetisk prinsipp for sakkyndige psykologer, som skal følge de generelle prinsippene som ligger til grunn for menneskerettighetene, deriblant barnekonvensjonen. Respekt for individets verdighet og integritet, samt å unngå at psykologisk kunnskap og begreper anvendes på en måte som krenker, utnytter eller undertrykker individer, står sentralt – også når det gjelder barn.

I det nye utdanningsprogrammet for barnefaglig sakkyndige vil vi arbeide for å høyne både metodekompetansen og den fagetiske holdningen til de viktige oppgavene som samfunnet har gitt oss i oppdrag å utføre. Det vil derfor bli mer opplæring i menneskerettigheter, betydningen av kulturelle faktorer, rolleforståelse, evidensbaserte metoder og nødvendigheten av å bruke kunnskapen transparent og med respekt for enkeltindividet.

I tillegg imøtekommer vi et behov blant de sakkyndige som lenge har manglet et faglig miljø (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2021), ved å etablere en møteplass for oppdateringsaktiviteter, konsultasjoner og fagformidling. Deltagelse vil være mulig både fysisk og digitalt.

Sakkyndiges rolle bør, i likhet med andre oppgaver hvor autoritet kan forveksles med makt, underkastes det offentlige lys og diskuteres. Man bør i større grad fokusere på overordnede retningslinjer for dette arbeidet og tydeligere kriterier for BSKs gjennomgang av rapportene. Barna og foreldrene dette dreier seg om, domstol og nemnd og ikke minst de sakkyndige selv har rett til større grad av forutsigbare prosesser hvor blant annet standard-mandat og -kontrakt for den sakkyndige (f.eks. honorering og betingelser), metodekrav og mer strukturerte utredninger og rapporter er eksempler på sentrale områder som må styrkes fremover. En integrert samtalemetodikk for barn er en viktig start på dette arbeidet, og et program som favner om sjelen i barnefaglig sakkyndighetsarbeid, hvor psykologien brukes i rettens tjeneste, er vel investerte midler for neste generasjon.

Les mer om forskningsprosjektet «Sakkyndiges Arbeid som Bevis i Barnevernssaker» på <https://www.sv.uio.no/psi/forskning/prosjekter/the-use-of-expert-reports-as-evidence-in-child-pro/>

Referanser

Barnekonvensjonen. (1989). *Konvensjon om barnets rettigheter* (20–11–1989). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2021). *Ensomme eksperter. Utredning av utdanningsprogrammet for og oversikten over barnefaglig sakkyndige*. <https://kudos.dfo.no/dokument/32675/ensomme-ek%C2%ADsperter-utredning-av-utdanningsprogram%C2%ADmet-for-og-oversikten-over-barnefag%C2%ADlig-sakkyndige>
- Forskrift om barns medvirkning i barnevernet. (2023). *Forskrift om barns medvirkning i barnevernet* (FOR-2023-10-12-1631). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2023-10-12-1631?q=FOR-2023-10-12-1631>
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_5#KAPITTEL_5
- Langballe, A#, & Davik, T. (2017). Sequential interviews with preschool children in Norwegian barnahus. I S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (Red.), *Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic barnahus model* (s. 165–183). Springer International Publishing.
- Melinder, A. (2025). *Utvikling av en modell for sakkyndiges barnesamtale og videre implementering i utdanningsprogrammet for sakkyndige (WP2)* [Vårkonferanse 2025: Sakkyndiges Arbeid som Bevis i Barnevernssaker (SABB), Psykologisk institutt]. Universitetet i Oslo. <https://www.sv.uio.no/psi/forskning/prosjekter/the-use-of-expert-reports-as-evidence-in-child-pro/arrangementer/konferanser/dokumenter/melinder-presentasjon-2025.pdf>
- Melinder, A., Kierulf, H. & Ulleberg, P. (2025). Towards Higher Quality in Expert Reports in Child Protection: Why Emphasizing Limitations and Alternative Explanations Matters. *International Journal on Child Maltreatment: Research, Policy and Practice*, 8, 293–314. <https://doi.org/10.1007/s42448-025-00226-2>
- Melinder, A. & Skyberg, L. F. (2024). *Etiske aspekter ved fritaksretten ved vurderingen av barnets beste. I K. K. Jakobsen & P. Risan (Red.), Etikk i etterforskning* (s. 280–300). Gyldendal Akademisk.
- Nordanger, D. Ø., Mæhle, M., Christiansen, Ø., Jørgensen, T., Samsonsen, V. & Braarud, H. C. (2024). Sakkyndige psykologers refleksjoner om Barnesakkyndig kommisjons kvalitetssikrende funksjon. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 61(10). <https://doi.org/10.52734/RCAI7291>
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. (u.å.). *CRC – Convention on the Rights of the Child: 99 session (12 May 2025 – 30 May 2025)*. tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=2798&Lang=en

